

13. cvičení – Extrémy a nekompakty

<https://www2.karlin.mff.cuni.cz/~kuncova/vyuka.php>, kuncova@karlin.mff.cuni.cz

Příklady

1. Najděte globální extrémy funkcí (nebo supremum a infimum):

(a) $f(x, y) = x^3 - 3xy + y^3$, $M = [0, \infty)^2$.

Řešení: Zdroj příkladu: <https://matematika.cuni.cz/dl/ikalkulus/KAP17.pdf>

- Nejprve zkusíme najít lokální extrémy na množině $M^\circ = (0, \infty)^2$. Zderivujeme

$$\begin{aligned}\frac{\partial f}{\partial x} &= 3x^2 - 3y \\ \frac{\partial f}{\partial y} &= 3y^2 - 3x\end{aligned}$$

Nulové body: Z druhé rovnice je

$$x = y^2,$$

tedy po dosazení do první

$$\begin{aligned}3y^4 - 3y &= 0 \\ y(y^3 - 1) &= 0\end{aligned}$$

Tedy máme dva podezřelé body: $[0, 0] \notin M^\circ$ a $[1, 1]$. Platí $f(1, 1) = -1$.

- Globální maximum funkce nemá: Uvažujme funkci $g(x) = f(x, 0)$. Pak

$$\lim_{x \rightarrow \infty} g(x) = \lim_{x \rightarrow \infty} x^3 = \infty.$$

Tedy funkce je zřejmě neomezená shora.

- Globální minimum je v bodě $[1, 1]$: Ukážeme, že na množině $K = [0, 3]^2$ je globální minimum v bodě $[1, 1]$. Dále ukážeme, že $f \geq 0$ na množině $M \setminus K$. Z toho pak vyplýne, že v $[1, 1]$ je globální minimum na M .

- Množina K je omezená a uzavřená, tedy kompaktní. Protože f je spojitá (polynom), tak na K nabývá (globálních) extrémů. Minimum může být pouze v bodě $[1, 1]$ (s hodnotou $f(1, 1) = -1$) nebo na hranici. Hranice je tvořena čtyřmi úsečkami. Na úsečce $(x, 0)$, kde $x \in [0, 3]$, a na úsečce $(0, y)$, kde $y \in [0, 3]$, platí $f(x, 0) = x^3 \geq 0$ a $f(0, y) = y^3 \geq 0$. Tedy tam nemůže být minimum.

Úsečky tvaru $(x, 3)$, kde $x \in [0, 3]$, a $(3, y)$, kde $y \in [0, 3]$, budeme diskutovat níže.

- Uvažujme množinu $x \geq 3, y \leq 3$. Pak

$$f(x, y) = x^3 - 3xy + y^3 \geq x^3 - 3xy \geq 3x(3 - y) \geq 0.$$

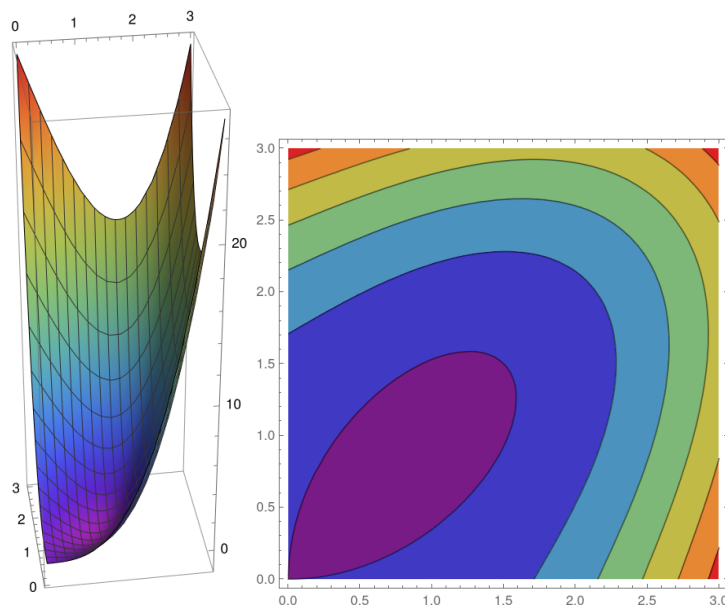
Analogicky pro $y \geq 3, x \leq 3$:

$$f(x, y) = x^3 - 3xy + y^3 \geq y^3 - 3xy \geq 3y(3 - x) \geq 0.$$

Nakonec pro množinu $x \geq 3, y \geq 3$ je

$$f(x, y) = x^3 - 3xy + y^3 \geq 3(x^2 - xy + y^2) = 3((x - y)^2 + xy) \geq 0.$$

- Tedy minimum na množině K je v bodě $[1, 1]$ a má hodnotu -1 . Na $M \setminus K$ platí, že $f(x, y) \geq 0$.
- Závěr: globální maximum funkce nemá, globální minimum je v bodě $[1, 1]$ a má hodnotu -1 .

(b) $f(x, y) = (x^2 + y^2)e^{-(x^2+y^2)}$

Řešení: Zdroj příkladu: <https://www.karlin.mff.cuni.cz/~bouchala/Vyuka/>

Hledáme globální extrémy na množině $M = \mathbb{R}^2$.

Funkci lze psát jako $f(x, y) = g(x^2 + y^2)$, pro $g(t) = te^{-t}$. (Vrstevnicemi funkce jsou kružnice se středem v počátku.)

Stačí tedy vyšetřit extrémy funkce $g(t)$, $t \in [0, \infty)$.

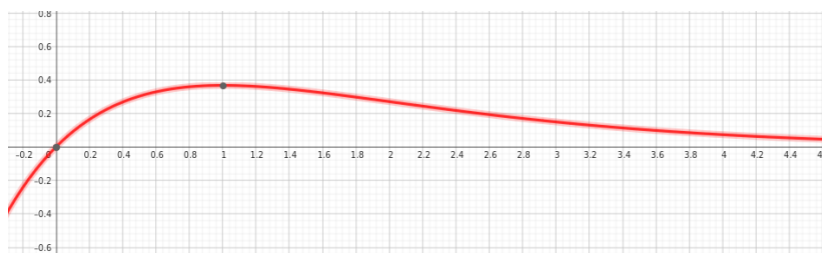
Zderivujme:

$$g'(t) = e^{-t}(1 - t).$$

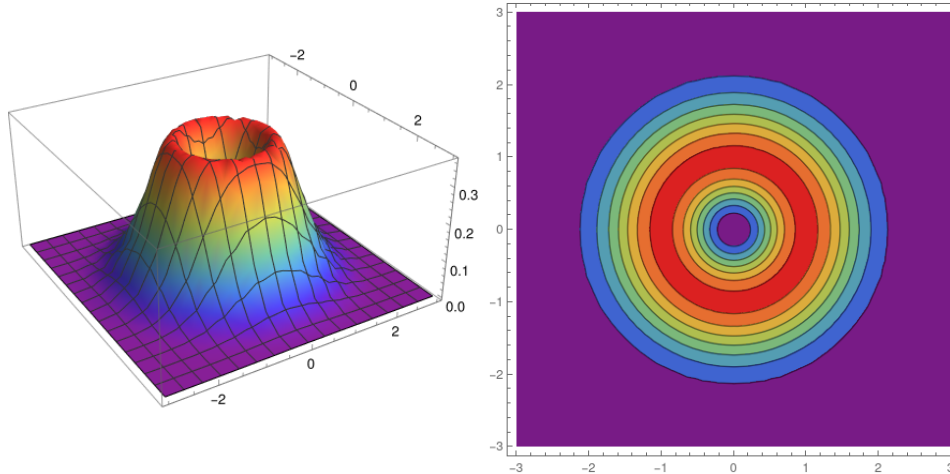
Funkce je tedy rostoucí na intervalu $[0, 1)$ a klesající na $[1, \infty)$. Navíc platí $g(0) = 0$ a

$$\lim_{t \rightarrow \infty} te^{-t} = 0.$$

Můžeme tedy funkci načrtnout a říct, že má globální maximum v $t = 1$ o hodnotě $1/e$ a minimum v $t = 0$ o hodnotě 0 .

Přechodem k funkci f určíme, že f má globální maximum na kružnici $x^2 + y^2 = 1$ a minimum v počátku.

(c) $f(x, y) = (x^2 + 7y^2)e^{-5x^2 - 2y^2}$

Řešení: Zdroj: Petr Holický, Ondřej F.K. Kalenda : Metody řešení vybraných úloh z matematické analýzy pro 2. - 4. semestr

- Funkce f je zřejmě nezáporná a zároveň $f(x, y) = 0$ právě pro $(x, y) = (0, 0)$. Zde je tedy globální minimum.
- Funkci zderivujeme

$$\frac{\partial f}{\partial x} = (2x - 10x(x^2 + 7y^2))e^{-5x^2 - 2y^2}$$

$$\frac{\partial f}{\partial y} = (14y - 4y(x^2 + 7y^2))e^{-5x^2 - 2y^2}$$

Derivace jsou nulové právě tehdy, když

$$x(1 - 5(x^2 + 7y^2)) = 0$$

$$y(14 - 4(x^2 + 7y^2)) = 0$$

Z rovnic dostáváme řešení

- $[0, 0]$, $f(0, 0) = 0$,
- $[0, \pm 1/\sqrt{2}]$, $f(0, \pm 1/\sqrt{2}) = \frac{7}{2e}$,
- $[\pm 1/\sqrt{5}, 0]$, $f(\pm 1/\sqrt{5}, 0) = \frac{1}{5e}$.

Kandidátem na globální maximum jsou tedy body $[0, \pm 1/\sqrt{2}]$, s hodnotou $f(0, \pm 1/\sqrt{2}) = \frac{7}{2e}$.

- Ukážeme, že opravdu jde o body globálního maxima. Pro funkci f platí

$$f(x, y) = (x^2 + 7y^2)e^{-5x^2 - 2y^2} \leq 7(5x^2 + 2y^2)e^{-5x^2 - 2y^2}$$

Podobně jako v předchozím příkladě můžeme psát $h(x, y) = 7(5x^2 + 2y^2)e^{-5x^2 - 2y^2}$ jako $h(x, y) = g(5x^2 + 2y^2)$, kde $g(t) = 7te^{-t}$.

Máme $\lim_{t \rightarrow \infty} te^{-t} = 0$. Tedy existuje $R > 0$ takové, že pro $t \geq R$ platí $g(t) < \frac{7}{4e}$.

Uvažujme tedy množinu $K = \{[x, y] : 5x^2 + 2y^2 \leq R\}$ a množinu $\widehat{K} = \{[x, y] : 5x^2 + 2y^2 \geq R\}$.

– Pak na $\widehat{K}$ platí

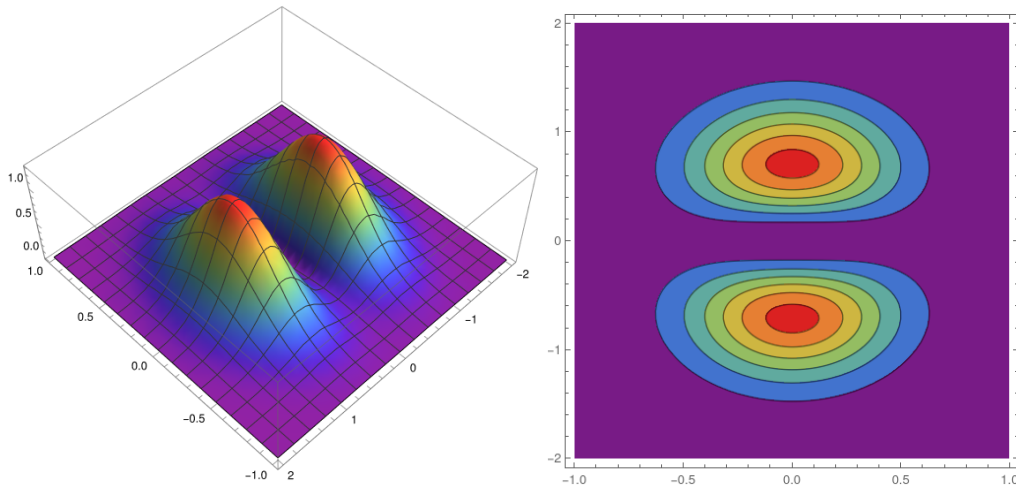
$$f(x, y) \leq h(x, y) < \frac{7}{4e}.$$

– Na množině K máme: K je kompakt (elipsa se středem v počátku) a f je na K spojitá. Nabývá tam tedy extrémů.

Globální maximum může být pouze v bodech $[0, \pm 1/\sqrt{2}]$, s hodnotou $f(0, \pm 1/\sqrt{2}) = \frac{7}{2e}$, nebo na hranici K . Ale pro body na hranici K platí, že $f < \frac{7}{4e}$.

Závěr: Funkce f nabývá globálního maxima v bodech $[0, \pm 1/\sqrt{2}]$, s hodnotou $f(0, \pm 1/\sqrt{2}) = \frac{7}{2e}$.

Globálního minima nabývá v bodě $[0, 0]$ s hodnotou 0.

(d) $f(x, y) = 3x + \frac{4y}{x^2} + \frac{27}{y^3}$, $M = (0, \infty)^2$

Řešení: Zdroj příkladu: <https://matematika.cuni.cz/dl/ikalkulus/KAP17.pdf>

- Funkce je na M nezáporná. Zároveň je shora neomezená, protože

$$\lim_{x \rightarrow \infty} f(x, 1) = \lim_{x \rightarrow \infty} 3x + \frac{4}{x^2} + 27 = \infty.$$

- Zderivujme

$$\begin{aligned} \frac{\partial f}{\partial x} &= 3 - \frac{8y}{x^3} \\ \frac{\partial f}{\partial y} &= \frac{4}{x^2} - \frac{81}{y^4} \end{aligned}$$

Jediným stacionárním bodem je bod $[2, 3]$, kde $f(2, 3) = 10$.

- Ukážeme, že v tomto bodě je globální minimum. Uvažujme množinu $K = [\frac{3}{5}, 4] \times [1, 40]$. Pak máme

– Pro $x \geq 4$ je

$$f(x, y) > 3x \geq 12 > 10.$$

– Pro $x \in (0, 4], y \geq 40$ je

$$f(x, y) > \frac{4y}{x^2} \geq \frac{y}{4} \geq 10$$

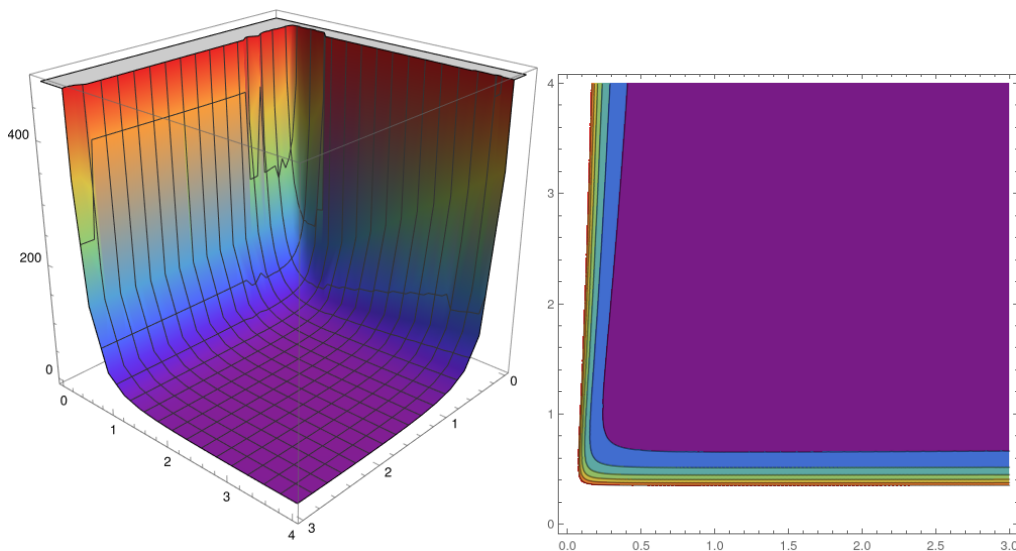
– Pro $y \in (0, 1]$ je

$$f(x, y) > \frac{27}{y^3} \geq 10$$

– Pro $y \geq 1, x \in (0, \frac{3}{5}]$ je

$$f(x, y) > \frac{4y}{x^2} \geq \frac{4}{x^2} \geq 10$$

Závěr: Globální minimum je v bodě $[2, 3]$ s hodnotou $f(2, 3) = 10$.

(e) $f(x, y) = (7x + 10y)e^{-x-y}, x > 0, y > 0$.

Řešení:

Zdroj: Petr Holický, Ondřej F.K. Kalenda : Metody řešení vybraných úloh z matematické analýzy pro 2. - 4. semestr

Položme $M = (0, \infty) \times (0, \infty)$.

- Zderivujeme:

$$\frac{\partial f}{\partial x} = (-7x - 10y + 7)e^{-x-y}$$

$$\frac{\partial f}{\partial y} = (-7x - 10y + 10)e^{-x-y}$$

Stacionární bod funkce nemá.

- Protože f je spojitá na $\overline{M}$, tak $\sup f(M) = \sup f(\overline{M})$ a $\inf f(M) = \inf f(\overline{M})$. Budeme tedy dále pracovat na $\overline{M} = [0, \infty) \times [0, \infty)$.

Zřejmě $f \geq 0$ na $\overline{M}$. Navíc $f(x, y) = 0$ právě pro $(x, y) = (0, 0)$. Tedy v počátku má f globální minimum.

Pro M pak platí $\inf f(M) = 0$.

- Vyšetříme chování f na hranici M .

- Máme $f(0, 0) = 0$.
- Na $(x, 0)$, kde $x > 0$ je

$$f(x, 0) = h_1(x) = 7xe^{-x}$$

Je

$$h_1'(x) = 7(1 - x)e^{-x}.$$

Podezřelým bodem je tedy $[1, 0]$ s hodnotou $f(1, 0) = 7/e$.

- Na $(0, y)$, kde $y > 0$ je

$$f(0, y) = h_2(y) = 10ye^{-y}$$

Je

$$h_2'(y) = 10(1 - y)e^{-y}.$$

Podezřelým bodem je tedy $[0, 1]$ s hodnotou $f(0, 1) = 10/e$.

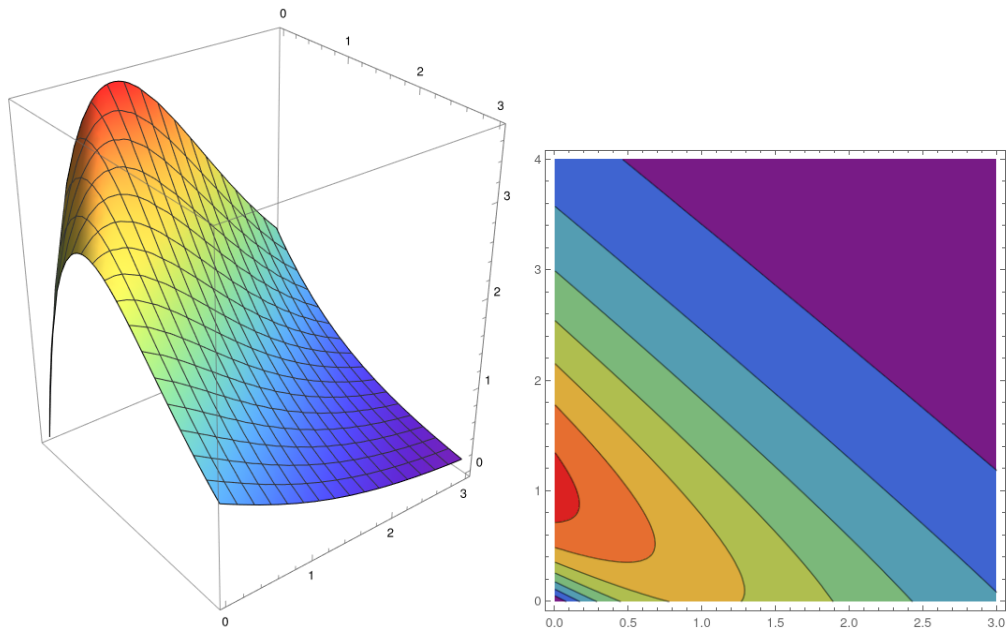
- Ukážeme že f nabývá maxima na $\overline{M}$ bodě $[0, 1]$ s hodnotou $10/e$.
  - Platí odhad

$$f(x, y) \leq 10(x + y)e^{-x-y}$$

Můžeme psát jako $10(x + y)e^{-x-y} = g(x + y)$, kde $g(t) = 10te^{-t}$. Protože $\lim_{t \rightarrow \infty} g(t) = 0$, tak existuje takové $R > 0$, že pro $t \geq R$ je $10te^{-t} < \frac{5}{e}$. Neboli $f(x, y) < \frac{5}{e}$ na množině $\{[x, y] : x \geq 0, y \geq 0, x + y \geq R\}$.

- Uvažujme nyní množinu $A = \{[x, y] : x \geq 0, y \geq 0, x + y \leq R\}$. Jde o trojúhelník, množina je omezená a uzavřená, tedy kompaktní. Funkce f na ní tedy nabývá extrémů. Zřejmě $[0, 0] \in A$ i $[0, 1] \in A$. Z výpočtů výše plyne, že extrémy jsou v bodech $[0, 0]$ a $[0, 1]$.

Závěr: $\inf f(M) = 0$, $\sup f(M) = \frac{10}{e}$. Funkce na M nenabývá extrémů.

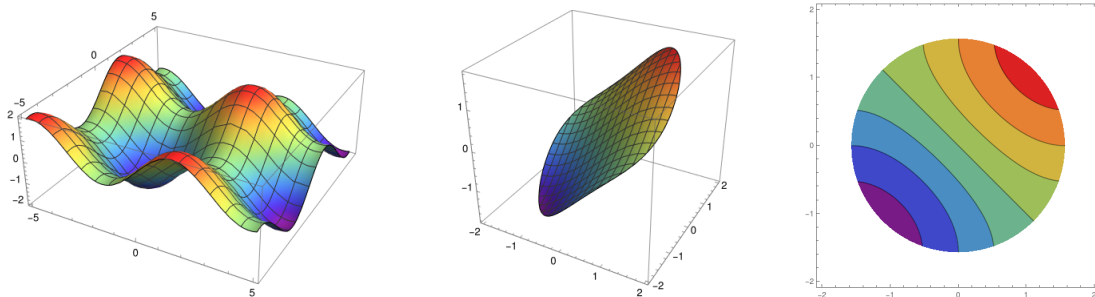
2. Najděte globální extrémů funkcí (nebo supremum a infimum):

Zdroj příkladů: Petr Holický, Ondřej F.K. Kalenda : Metody řešení vybraných úloh z matematické analýzy pro 2. - 4. semestr

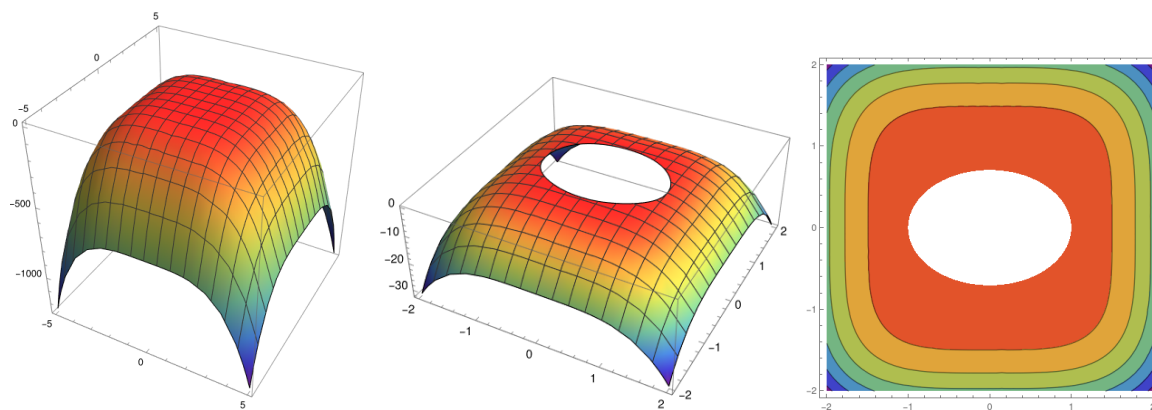
<https://www.karlin.mff.cuni.cz/~bouchala/Vyuka/>

- (a) $f(x, y) = \sin x + \sin y$, $M = \{[x, y] \in \mathbb{R}^2 : x^2 + y^2 < \pi^2/4\}$
- (b) $f(x, y, z) = \sin x \sin y \sin z$, $M = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x + y + z = \frac{\pi}{2}, x > 0, y > 0, z > 0\}$
- (c) $f(x, y) = x - y + 2z$, $M = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x^2 + y^2 + z^2 = 2, x^2 + z^2 < y\}$
- (d) $f(x, y) = x + y + z$, $M = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x^2 + y^2 + z^2 < 1, x^2 + y^2 + z^2 - 2x < 0\}$
- (e) $f(x, y) = -x^4 - y^4$, $M = \{[x, y] \in \mathbb{R}^2 : x^2 + 2y^2 > 1\}$

Příklad (2a)

Příklad (2e)

(i) $x = 0$ a $y = 0$ – tím dostaneme již známý bod minima $(0, 0)$.

(ii) $x = 0$ a $14 - 4(x^2 + 7y^2) = 0$ – odtud dostaneme dva body $(0, 1/\sqrt{2})$ a $(0, -1/\sqrt{2})$. V obou je hodnota f rovna $\frac{7}{2e}$.

(iii) $2 - 10(x^2 + 7y^2) = 0$ a $y = 0$ – odtud dostaneme dva body $(1/\sqrt{5}, 0)$ a $(-1/\sqrt{5}, 0)$. V obou je hodnota f rovna $\frac{1}{3e}$.

(iv) $2 - 10(x^2 + 7y^2) = 0$ a $14 - 4(x^2 + 7y^2) = 0$ – tento případ však nemůže nastat, protože výraz $x^2 + 7y^2$ nemůže být zároveň $1/5$ i $7/2$.

Nyní porovnáním výsledků dostaneme, že funkce f nabývá maxima $\frac{7}{2e}$ v bodech $(0, 1/\sqrt{2})$ a $(0, -1/\sqrt{2})$. ■

§70. Pokud funkce extrémů nenabývá, nebo alespoň nevíme předem, zda nabývá, hledáme supremum a infimum. Přitom nám někdy může pomoci následující pozorování.

Nechť funkce f je spojitá na $\overline{M}$. Pak $\sup f(M) = \sup f(\overline{M})$ a $\inf f(M) = \inf f(\overline{M})$.

Toto se hodí například v případě, že množina M je omezená. Pak totiž její uzávěr je kompaktní, a je-li f na $\overline{M}$ spojitá, pak můžeme na $\overline{M}$ najít extrémy, a tím určíme supremum a infimum na M .

2a **Příklad** Najděte supremum a infimum funkce $f(x, y) = \sin x + \sin y$ na množině $M = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 : x^2 + y^2 < \pi^2/4\}$. Existuje minimum a maximum funkce f na M ?

Řešení. Množina M je otevřená a f má všude na M parciální derivace. Pokud tedy má f extrém v nějakém bodě M , musí v něm být parciální derivace prvního řádu nulové, tj. $\cos x = 0$ a $\cos y = 0$. To splňují body tvaru $(\frac{\pi}{2} + k\pi, \frac{\pi}{2} + l\pi)$, $k, l \in \mathbb{Z}$. Žádný z těchto bodů ovšem v M neleží. Proto f na M extrémů nenabývá.

Nicméně funkce f je spojitá na celém $\mathbb{R}^2$ a $\overline{M}$ je kompaktní (M je otevřený kruh o středu 0 a poloměru $\pi/2$, $\overline{M}$ je příslušný uzavřený kruh). Proto f nabývá extrémů na $\overline{M}$. Protože v M extrémy nemá, nabývá jich na hranici, tj. na množině $\partial M = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 : x^2 + y^2 = \pi^2/4\}$. (Jelikož M je otevřená, je $\partial M = \overline{M} \setminus M$.) To je kružnice, a tedy bychom ji mohli parametrizovat jako v §67. Tento postup necháváme na čtenáři, zde použijeme metodu Lagrangeových multiplikátorů z §68.

Funkce $g(x, y) = x^2 + y^2 - \pi^2/4$ je třídy C^1 na $\mathbb{R}^2$, její parciální derivace jsou $\frac{\partial g}{\partial x} = 2x$ a $\frac{\partial g}{\partial y} = 2y$. Obě jsou nulové pouze v bodě $(0, 0)$, který neleží v ∂M . Proto, má-li funkce f v nějakém bodě ∂M lokální extrém (vzhledem k ∂M), existuje $\lambda \in \mathbb{R}$, pro které platí:

$$\begin{aligned}\cos x + \lambda \cdot 2x &= 0, \\ \cos y + \lambda \cdot 2y &= 0, \\ x^2 + y^2 - \pi^2/4 &= 0.\end{aligned}$$

Z prvních dvou rovnic dostáváme, že $y \cos x - x \cos y = 0$. Všimněme si, že nemůže být $x = 0$ ani $y = 0$. Jinak by totiž nebyla splněna první nebo druhá rovnice. Proto

rovnici můžeme upravit na tvar $\frac{\cos x}{x} = \frac{\cos y}{y}$. Přitom $(\frac{\cos t}{t})' = \frac{-(\sin t) \cdot t - \cos t}{t^2}$. Proto je funkce $t \mapsto \frac{\cos t}{t}$ klesající na $(0, \pi/2]$ i na $[-\pi/2, 0)$. Protože navíc pro $t \in (0, \pi/2]$ je $\frac{\cos t}{t} > 0$ a pro $x \in [-\pi/2, 0)$ je $\frac{\cos x}{x} < 0$, je tato funkce prostá na $[-\pi/2, \pi/2] \setminus \{0\}$. Jelikož $(x, y) \in \partial M$ implikuje $x, y \in [-\pi/2, \pi/2]$, z rovnosti $\frac{\cos x}{x} = \frac{\cos y}{y}$ plyne $x = y$. Takové body jsou v ∂M dva: $(\pi/\sqrt{8}, \pi/\sqrt{8})$ a $(-\pi/\sqrt{8}, -\pi/\sqrt{8})$. V prvním z nich nabývá f na $\overline{M}$ maxima, ve druhém minima.

Proto, podle tvrzení na počátku paragrafu, je $\sup f(M) = 2 \sin \frac{\pi}{\sqrt{8}}$ a $\inf f(M) = -2 \sin \frac{\pi}{\sqrt{8}}$. ■

Příklad Najděte $f(M)$, je-li $M = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 : x > 0, y > 0\}$ a $f(x, y) = (7x + 10y)e^{-x-y}$.

Řešení. Protože funkce f je spojitá na celém $\mathbb{R}^2$ a množina M je konvexní, a tedy souvislá, je $f(M)$ souvislá podmnožina $\mathbb{R}$. Proto je $f(M)$ interval. Stačí tudíž určit supremum a infimum funkce f na M a zjistit, zda f těchto hodnot nabývá.

Množina M je otevřená a f má všude parciální derivace. Má-li tedy f v nějakém bodě M extrém, má tam parciální derivace nulové. Necháváme čtenáři ověřit, že takový bod neexistuje. Proto f nenabývá extrémů (a tedy $f(M)$ je otevřený interval).

Podle tvrzení na počátku paragrafu je $\sup f(M) = \sup f(\overline{M})$ a $\inf f(M) = \inf f(\overline{M})$. Přitom $\overline{M} = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 : x \geq 0, y \geq 0\}$.

Postupujme podobně jako v příkladu v §69. Je $f(0, 0) = 0$ a $f \geq 0$ na $\overline{M}$. Tudíž $\inf f(M) = 0$.

Abychom našli supremum f na M , uvědomme si nejprve, že f nabývá na $\overline{M}$ maxima. Pro $(x, y) \in \overline{M}$ platí totiž $f(x, y) \leq 10(x + y)e^{-x-y}$. Protože platí $\lim_{t \rightarrow +\infty} te^{-t} = 0$, existuje $T > 0$ takové, že pro $t \geq T$ je $te^{-t} < \frac{1}{10}f(1, 1)$. Pak funkce f nabývá maxima na množině $M_1 = \{(x, y) \in \overline{M} : x + y \leq T\}$ (tato množina je kompaktní – jde o uzavřený trojúhelník) a toto maximum je zároveň maximem na $\overline{M}$, protože pro $(x, y) \in \overline{M} \setminus M_1$ je $f(x, y) < f(1, 1)$.

Protože f na M extrémů nemá, musí bod maxima ležet na hranici. Ta se skládá z bodu $(0, 0)$ (kde je minimum) a ze dvou polopřímek $H_1 = \{(x, 0) : x > 0\}$ a $H_2 = \{(0, y) : y > 0\}$.

Má-li f maximum v nějakém bodě H_1 , pak má v tomto bodě maximum i vzhledem k H_1 . Na H_1 má f tvar $f(x, 0) = 7xe^{-x}$. Můžeme ji tedy vyšetřovat jako funkci jedné proměnné. Derivace je rovna $7(1 - y)e^{-x}$, je nulová právě pro $x = 1$. Přitom $f(1, 0) = 7/e$.

Podobně na H_2 má f tvar $f(0, y) = 10ye^{-y}$. Derivace této funkce proměnné y je $10(1 - y)e^{-y}$, a to je rovno 0 právě pro $y = 1$. Přitom $f(0, 1) = 10/e$.

Z právě provedených výpočtů a výše uvedeného zdůvodnění plyne, že funkce f nabývá na $\overline{M}$ maxima $10/e$ v bodě $(0, 1)$. Proto $\sup f(M) = 10/e$, a máme tedy

- 2b (c) • $f(x, y, z) = \sin x \sin y \sin z$, $\nabla f(x, y, z) = (\cos x \sin y \sin z, \sin x \cos y \sin z, \sin x \sin y \cos z)$
 • $M = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x + y + z = \frac{\pi}{2}, x > 0, y > 0, z > 0\}$
 • $g(x, y, z) = x + y + z - \frac{\pi}{2}$, $\nabla g(x, y, z) = (1, 1, 1)$
 • $G = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x > 0, y > 0, z > 0\}$ pro M a $f, g \in C^1(\mathbb{R}^3)$

Ze zadání množiny M si všimneme, že musí platit $x, y, z \in (0, \frac{\pi}{2})$. Tudíž máme, že množina M je omezená, ale není uzavřená. Její uzávěr $\overline{M} = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x + y + z = \frac{\pi}{2}, x \geq 0, y \geq 0, z \geq 0\}$ už je ale uzavřený i omezený a f je spojitá na $\overline{M}$, takže se na něm bude nabývat maxima a minima. Nejprve ale zjistíme podezřelé body na M .

Podle věty o multiplikátoru pro bod extrémů musí platit buďto

$$\nabla g(x, y, z) = (1, 1, 1) = \mathbf{o} \Leftrightarrow [x, y, z] \in \emptyset,$$

nebo že existuje $\lambda \in \mathbb{R}$ splňující následující sadu rovnic.

$$\begin{aligned} \cos x \sin y \sin z + \lambda x &= 0 \\ \sin x \cos y \sin z + \lambda y &= 0 \\ \sin x \sin y \cos z + \lambda z &= 0 \\ x + y + z &= \frac{\pi}{2} \end{aligned}$$

Odečtením druhé rovnice od první a třetí od první dojdeme k soustavě

$$\begin{aligned} \sin z(\cos x \sin y - \sin x \cos y) &= \sin z \sin(y - x) = 0 \\ \sin y(\cos x \sin z - \sin x \cos z) &= \sin y \sin(z - x) = 0 \\ x + y + z &= \frac{\pi}{2} \end{aligned}$$

Analýzou jednotlivých možností a pomocí odvozeného $x, y, z \in (0, \frac{\pi}{2})$ snadno dojdeme k jedinému výsledku

$$[x, y, z] = [\frac{\pi}{6}, \frac{\pi}{6}, \frac{\pi}{6}]$$

Dosažením do funkce máme:

$$f([\frac{\pi}{6}, \frac{\pi}{6}, \frac{\pi}{6}]) = \frac{1}{8}$$

Navíc očividně $[x, y, z] \in \overline{M} \setminus M$ splňují $f([x, y, z]) = 0$ a $[x, y, z] \in M$ splňují $f([x, y, z]) > 0$, a tedy na $\overline{M}$ je maximum $\frac{1}{8}$ a minimum 0. Z vlastností uzávěru ale také platí, že pro $[x, y, z] \in \overline{M} \setminus M$ existuje posloupnost $[x_n, y_n, z_n] \in M$ splňující $[x_n, y_n, z_n] \rightarrow [x, y, z]$, což ze spojitosti funkce f na $\overline{M}$ dává $f([x_n, y_n, z_n]) \rightarrow f([x, y, z]) = 0$.

Maximum f na M je tedy $\frac{1}{8}$ a to v bodě $[\frac{\pi}{6}, \frac{\pi}{6}, \frac{\pi}{6}]$, zatímco infimum je 0 a na M se ho nenabývá.

Poznánka: Příkladem posloupnosti výše může být třeba

$$[x_n, y_n, z_n] = [\frac{1}{n}, \frac{\pi}{4} - \frac{1}{2n}, \frac{\pi}{4} - \frac{1}{2n}] \rightarrow [0, \frac{\pi}{4}, \frac{\pi}{4}].$$

- (d) • $f(x, y, z) = xy^2z^3$, $\nabla f(x, y, z) = (y^2z^3, 2xyz^3, 3xy^2z^2)$
 • $M = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x + 2y + 3z = a, x > 0, y > 0\}$
 • $g(x, y, z) = x + 2y + 3z - a$, $\nabla g(x, y, z) = (1, 2, 3)$
 • $G = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x > 0, y > 0\}$ pro M a $f, g \in C^1(\mathbb{R}^3)$

Množina M není uzavřená ani omezená, ale uzávěr $\overline{M} = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x + 2y + 3z = a, x \geq 0, y \geq 0\}$ už je alespoň uzavřený. Nejprve zjistíme podezřelé body na M .

Podle věty o multiplikátoru pro bod extrémů musí platit buďto

$$\nabla g(x, y, z) = (1, 2, 3) = \mathbf{o} \Leftrightarrow [x, y, z] \in \emptyset,$$

nebo že existuje $\lambda \in \mathbb{R}$ splňující následující sadu rovnic.

$$\begin{aligned} y^2z^3 + 1\lambda &= 0 \\ 2xyz^3 + 2\lambda &= 0 \\ 3xy^2z^2 + 3\lambda &= 0 \\ x + 2y + 3z &= a \end{aligned}$$

K vyřešení soustavy rovnic podmínky „nebo“ využijeme toho, že z první rovnice musí buď $\lambda = 0$ nebo $4(x^2 + y^2)x - Ky = 0$. Lambda být nula nemůže kvůli druhé rovnici, takže musí platit $(x^2 + y^2)x - Ky = 0$. Díky pozorování (Δ) a tomu, že bod $[0, 0]$ už je mezi podezřelými se můžeme omezit na $x \neq 0$ a $y \neq 0$. Díky tomu můžeme bez problémů z $4(x^2 + y^2)x - Ky = 0$ vyjádřit $(x^2 + y^2)$ a dosadit do třetí rovnice. Po úpravách dojdeme k $y = \frac{16x^3}{K}$, což opět dosadíme do třetí rovnice a dořešením dostáváme podezřelé body:

$$[x, y] = \left[\frac{\sqrt[4]{3K^2}}{4}, \frac{\sqrt[4]{27K^2}}{4} \right], \left[-\frac{\sqrt[4]{3K^2}}{4}, -\frac{\sqrt[4]{27K^2}}{4} \right]$$

Dosazením všech podezřelých bodů do funkce máme:

$$f([0, 0]) = 0, \quad f\left(\left[\frac{\sqrt[4]{3K^2}}{4}, \frac{\sqrt[4]{27K^2}}{4}\right]\right) = \frac{\sqrt[4]{27K^2}}{4}, \quad f\left(\left[-\frac{\sqrt[4]{3K^2}}{4}, -\frac{\sqrt[4]{27K^2}}{4}\right]\right) = -\frac{\sqrt[4]{27K^2}}{4}$$

Z předchozích úvah je jasné, že maximum f na M je $\frac{\sqrt[4]{27K^2}}{4}$ a to v bodě $\left[\frac{\sqrt[4]{3K^2}}{4}, \frac{\sqrt[4]{27K^2}}{4}\right]$ a minimum $-\frac{\sqrt[4]{27K^2}}{4}$ a to v bodě $\left[\frac{\sqrt[4]{3K^2}}{4}, \frac{\sqrt[4]{27K^2}}{4}\right]$.

2. • $f(x, y, z) = x - y + 2z, \quad \nabla f(x, y, z) = (1, -1, 2)$

• $M = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x^2 + y^2 + z^2 = 2, x^2 + z^2 < y\}$

Množina M je očividně omezená, ale není uzavřená. Její uzávěr $\overline{M} = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x^2 + y^2 + z^2 = 2, x^2 + z^2 \leq y\}$ už je ale uzavřený i omezený a f je spojitá na $\overline{M}$, takže se na něm bude nabývat maxima a minima. Úlohu si rozdělíme na dva kusy

• $M_1 = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x^2 + y^2 + z^2 = 2, x^2 + z^2 < y\}$

$g(x, y, z) = x^2 + y^2 + z^2 - 2, \quad \nabla g(x, y, z) = (2x, 2y, 2z)$

$G = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x^2 + z^2 < y\}$ pro M_1 a $f, g \in C^1(\mathbb{R}^3)$

Podle věty o multiplikátoru pro bod extrému musí platit buďto

$$\nabla g(x, y, z) = (2x, 2y, 2z) = \mathbf{0} \Leftrightarrow [x, y, z] = [0, 0, 0] \notin M_1,$$

nebo že existuje $\lambda \in \mathbb{R}$ splňující následující sadu rovnic.

$$1 + 2\lambda x = 0$$

$$-1 + 2\lambda y = 0$$

$$2 + 2\lambda z = 0$$

$$x^2 + y^2 + z^2 = 2$$

Vyřešením třeba pomocí vyjádření x, y a z z prvních tří rovnic a dosazením do poslední dostáváme řešení:

$$[x, y, z] = \left[-\frac{1}{\sqrt{3}}, \frac{1}{\sqrt{3}}, -\frac{2}{\sqrt{3}}\right] \notin M_1 \quad \text{a} \quad [x, y, z] = \left[\frac{1}{\sqrt{3}}, -\frac{1}{\sqrt{3}}, \frac{2}{\sqrt{3}}\right] \notin M_1$$

Na M_1 tedy žádné podezřelé body nejsou.

• $M_2 = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3 : x^2 + y^2 + z^2 = 2, x^2 + z^2 = y\}$

$g_1(x, y, z) = x^2 + y^2 + z^2 - 2, \quad \nabla g_1(x, y, z) = (2x, 2y, 2z)$

$g_2(x, y, z) = x^2 + z^2 - y, \quad \nabla g_2(x, y, z) = (2x, -1, 2z)$

$G = \mathbb{R}^3$ pro M_2 a $f, g_1, g_2 \in C^1(\mathbb{R}^3)$

Podle věty o multiplikátoru pro bod extrému musí platit buďto

$$\nabla g_1(x, y, z) = (2x, 2y, 2z) \text{ je násobkem } \nabla g_2(x, y, z) = (2x, -1, 2z),$$

nebo že existují $\lambda_1, \lambda_2 \in \mathbb{R}$ splňující následující sadu rovnic.

$$1 + 2\lambda_1 x + 2\lambda_2 x = 0$$

$$-1 + 2\lambda_1 y - \lambda_2 = 0$$

$$2 + 2\lambda_1 z + 2\lambda_2 z = 0$$

$$x^2 + y^2 + z^2 = 2$$

$$x^2 + z^2 = y$$

Z podmínky lineární závislosti dostáváme body

$$[x, y, z] = [0, -\frac{1}{2a}, 0], \quad a \in \mathbb{R}, \quad \text{a} \quad [x, y, z] = [b, -\frac{1}{2}, c], \quad b, c \in \mathbb{R}.$$

Žádný z těchto bodů ale nespĺňuje $g_1([x, y, z]) = 0 = g_2(x, y, z)$, takže nepřipadají v úvahu jako podezřelé.

Nyní k řešení soustavy. Dosazením poslední rovnice v soustavě do předposlední rovnice dostáváme $y^2 + y = 2 \Rightarrow y = 1, -2$. Z rovnic je jasné, že $x \neq 0$ a $z \neq 0$, a proto můžeme z první a třetí rovnice vyjádřit $(2\lambda_1 + 2\lambda_2)$ a dát je do rovnosti. Z toho dostaneme $z = 2x$. Nyní už snadno dosazením obou poznatků do čtvrté rovnice dostáváme řešení:

$$[x, y, z] = [\frac{1}{\sqrt{5}}, 1, \frac{2}{\sqrt{5}}] \quad \text{a} \quad [-\frac{1}{\sqrt{5}}, 1, -\frac{2}{\sqrt{5}}]$$

Dosazením do funkce máme:

$$f([\frac{1}{\sqrt{5}}, 1, \frac{2}{\sqrt{5}}]) = \sqrt{5} - 1 \quad \text{a} \quad f([-\frac{1}{\sqrt{5}}, 1, -\frac{2}{\sqrt{5}}]) = -\sqrt{5} - 1$$

Je tedy jasné, že minimum f na M_2 je $-\sqrt{5} - 1$ a to v bodě $[-\frac{1}{\sqrt{5}}, 1, -\frac{2}{\sqrt{5}}]$ a maximum $\sqrt{5} - 1$ a to v bodě $[\frac{1}{\sqrt{5}}, 1, \frac{2}{\sqrt{5}}]$.

Celkem tedy na uzávěru $\overline{M}$ je maximum $\sqrt{5} - 1$ a minimum $-\sqrt{5} - 1$ a obě se nabývají na $\overline{M} \setminus M$, a tedy jsou pro množinu M supremem a infimem, kterých se nenabývá. To plyne z vlastnosti uzávěru a spojitosti funkce na uzávěru, neboť z vlastnosti uzávěru platí, že pro $[\frac{1}{\sqrt{5}}, 1, \frac{2}{\sqrt{5}}]$ existuje posloupnost $[x_n, y_n, z_n] \in M$, která k němu konverguje a ze spojitosti funkce na uzávěru $f([\frac{1}{\sqrt{5}}, 1, \frac{2}{\sqrt{5}}]) \rightarrow \sqrt{5} - 1$. Pro infimum by se to udělalo obdobně. Závěr tedy je, že funkce f má na M infimum $-\sqrt{5} - 1$ a supremum $\sqrt{5} - 1$ a ani jednoho se nenabývá.

Řešení:

2el

1. $f(x, y, z) := x + y + z$, $H = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3: x^2 + y^2 + z^2 < 1, x^2 + y^2 + z^2 - 2x < 0\}$.
Je vhodné si uvědomit, že H je průnik dvou koulí. Druhou podmínku z její definice si totiž můžeme přepsat jako $(x - 1)^2 + y^2 + z^2 < 1$.

Množina H není kompaktní, tedy se na ní extrémů nabývat nemusí. Nicméně je omezená, a tedy má smysl vyšetřovat extrémy funkce f na kompaktní množině

$$\bar{H} = \{[x, y, z] \in \mathbb{R}^3: x^2 + y^2 + z^2 \leq 1, x^2 + y^2 + z^2 - 2x \leq 0\}$$

Funkce f je na ní spojitá, extrémů se tam tedy nabývá, a tedy stačí hledat podezřelé body. Označme $g_1(x, y, z) := x^2 + y^2 + z^2 - 1$ a $g_2(x, y, z) := x^2 - 2x + y^2 + z^2$, a spočítejme si gradienty:

$$\nabla g_1(x, y, z) = \begin{pmatrix} 2x \\ 2y \\ 2z \end{pmatrix} \quad \nabla g_2(x, y, z) = \begin{pmatrix} 2x - 2 \\ 2y \\ 2z \end{pmatrix}.$$

Množinu $\bar{H}$ si rozdělíme na čtyři části. Mlčky vlastně využíváme Tvzení 6 ve verzi pro maxima.

- $\text{int } \bar{H} = H$ (toto obecně platit nemusí, ale v tomto konkrétním případě to platí). Hledáme lokální extrémy, tedy potřebujeme gradient

$$\nabla f(x, y, z) = \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \\ 1 \end{pmatrix}.$$

Tedy ∇f se nule nikdy nerovná, a tedy na H funkce f žádný lokální (a tedy ani globální) extrém nemá.

- $[x, y, z] \in \bar{H}$: $g_1(x, y, z) = 0$. Tady máme jednu vazbu, použijeme Větu 1.
  - Hledáme nejprve body, kde $\nabla g_1 = 0$, což je jen bod $[0, 0, 0]$, ale ten nenáleží do množiny $\{g_1 = 0\}$ (množiny bodů, ve kterých je funkce g_1 nulová).
  - Tedy existuje λ taková, že

$$1 = \lambda 2x,$$

$$1 = \lambda 2y,$$

$$1 = \lambda 2z.$$

Zjevně $\lambda \neq 0$, tedy $x = y = z$, a tedy z rovnice $g_1(x, x, x) = 0$ máme první dvojici podezřelých bodů $\left[\pm \frac{1}{\sqrt{3}}, \pm \frac{1}{\sqrt{3}}, \pm \frac{1}{\sqrt{3}}\right]$. Nicméně jen jeden z nich náleží do množiny $\bar{H}$, a sice

$$\left[\frac{1}{\sqrt{3}}, \frac{1}{\sqrt{3}}, \frac{1}{\sqrt{3}} \right].$$

- $[x, y, z] \in \bar{H}$: $g_2(x, y, z) = 0$. Opět jedna vazba, opět Lagrange.
  - Hledáme nejprve body, kde $\nabla g_2 = 0$, což je jen bod $[1, 0, 0]$, ale ten nenáleží do množiny $\{g_2 = 0\}$.

- Tedy existuje λ taková, že

$$1 = \lambda(2x - 2),$$

$$1 = \lambda 2y,$$

$$1 = \lambda 2z.$$

opět vidíme, že $\lambda \neq 0$, tedy $y = z = \frac{1}{2\lambda}$. A první rovnici můžeme podělit 2λ , dostaneme $\frac{1}{2\lambda} = x - 1$, tedy $y = x - 1$. Dosadíme $x = y + 1$ do rovnice $g_2 = 0$, dostaneme

$$(y + 1 - 1)^2 + y^2 + y^2 = 1,$$

tedy máme další dvojici podezřelých bodů $\left[\frac{\pm 1 + \sqrt{3}}{\sqrt{3}}, \pm \frac{1}{\sqrt{3}}, \pm \frac{1}{\sqrt{3}} \right]$, z nichž jen jeden je v množině $\bar{H}$:

$$\left[\frac{-1 + \sqrt{3}}{\sqrt{3}}, -\frac{1}{\sqrt{3}}, -\frac{1}{\sqrt{3}} \right]$$

• A konečně množina $[x, y, z] \in \bar{H}$: $g_1(x, y, z) = g_2(x, y, z) = 0$. Tady máme vazby dvě:

- ∇g_1 a ∇g_2 jsou lineárně závislé, neboli:

* $\nabla g_1 = 0$, pak $x = y = z = 0$, ale $g_1(0, 0, 0) = -1 \neq 0$, nebo

* Existuje λ tak, že $\nabla g_2 = \lambda \nabla g_1$, tedy

$$2\lambda x = 2x - 2,$$

$$2\lambda y = 2y,$$

$$2\lambda z = 2z.$$

Po úpravě máme

$$(2\lambda - 2)x = -2,$$

$$(2\lambda - 2)y = 0,$$

$$(2\lambda - 2)z = 0.$$

Z první rovnice vidíme, že $(2\lambda - 2) \neq 0$, tedy tím ve druhé a třetí rovnici můžeme podělit a dostaneme $y = z = 0$. Pak ze vztahů $g_1 = g_2 = 0$ hravě zjistíme, že zde nemáme žádná řešení.

- Nebo existují λ_1 a λ_2 tak, že

$$1 = 2\lambda_1 x + 2\lambda_2 x - 2\lambda_2 = 2(\lambda_1 + \lambda_2)x - 2\lambda_2,$$

$$1 = 2\lambda_1 y + 2\lambda_2 y = 2(\lambda_1 + \lambda_2)y,$$

$$1 = 2\lambda_1 z + 2\lambda_2 z = 2(\lambda_1 + \lambda_2)z,$$

$$0 = x^2 + y^2 + z^2 - 1,$$

$$0 = x^2 + y^2 + z^2 - 2x.$$

Z druhé rovnice je vidět, že $2(\lambda_1 + \lambda_2) \neq 0$, tedy tím můžeme rovnice podělit, a tedy $y = z$. Odečtením 5. rovnice od 4. dostaneme, že $x = \frac{1}{2}$. A ze čtvrté rovnice tedy

$$\frac{1}{4} + 2y^2 = 1,$$

a tedy $y = \pm\sqrt{\frac{3}{8}}$. Máme tedy dvojici podezřelých bodů

$$\left[\frac{1}{2}, \pm\sqrt{\frac{3}{8}}, \pm\sqrt{\frac{3}{8}} \right].$$

A nyní zbývá už jen dosazení:

$$\begin{aligned} f\left(\left[\frac{1}{\sqrt{3}}, \frac{1}{\sqrt{3}}, \frac{1}{\sqrt{3}}\right]\right) &= \sqrt{3} = S \doteq 1.7321, \\ f\left(\left[\frac{-1+\sqrt{3}}{\sqrt{3}}, -\frac{1}{\sqrt{3}}, -\frac{1}{\sqrt{3}}\right]\right) &= 1 - \sqrt{3} = I \doteq -0.73205, \\ f\left(\left[\frac{1}{2}, \sqrt{\frac{3}{8}}, \sqrt{\frac{3}{8}}\right]\right) &\doteq 1.7247, \\ f\left(\left[\frac{1}{2}, -\sqrt{\frac{3}{8}}, -\sqrt{\frac{3}{8}}\right]\right) &\doteq -0.72474. \end{aligned}$$

Tedy, jelikož všechny tyto body nejsou v množině H a díky Tvzení 3 víme, že funkce f na H minima ani maxima nenabývá.

2. $f(x, y) := -x^4 - y^4$, $H = \{x^2 + 2y^2 > 1\}$. Je vidět, že infimum je $I = -\infty$, stačí uvážit $x = y \rightarrow \infty$, pak $f(x, x) \rightarrow -\infty$.

Množina není ani omezená, ani uzavřená, extrémů se tedy nabývat nemusí. Tedy, abychom mohli vyšetřit jaké bude supremum (nebo snad maximum), tak je třeba si množinu omezit a uzavřít. Je vidět, že čím blíže jsme k nule, tím vyšší bude hodnota funkce. Tedy je rozumné zvolit třeba množinu

$$K := \{x^4 + y^4 \leq 42, x^2 + 2y^2 \geq 1\},$$

což je jakési „mezikruží“. K už kompaktní je, a tedy funkce f (která je spojitá) na K maxima nabývá. (Minima taky, ale již víme, že to je nám jedno.) Navíc

$$\sup_{[x,y] \in H} f(x, y) = \sup_{[x,y] \in K} f(x, y) = \max_{[x,y] \in K} f(x, y).$$

Toto je skoro zřejmé, nicméně celé zdůvodnění si žádá několik kroků. V písemce toto není třeba probírat tak podrobně, ale je fajn si uvědomit, jak by se to formálně zdůvodnilo.

- $\overline{\text{int } K} = \overline{\{x^4 + y^4 < 42, x^2 + 2y^2 > 1\}} = K$, tedy z Tvzení 3 plyne, že

$$\sup_{[x,y] \in \text{int } K} f(x, y) = \sup_{[x,y] \in K} f(x, y). \quad (1)$$

-

$$[x, y] \in H \setminus \text{int } K = \{x^4 + y^4 \geq 42\} \Rightarrow f(x, y) \leq -42.$$

Tedy

$$\sup_{[x,y] \in H \setminus \text{int } K} f(x, y) \leq -42.$$

- $[1, 1] \in \text{int } K$, tedy

$$\sup_{[x,y] \in \text{int } K} f(x, y) \geq f(1, 1) = -2 > -42 = \sup_{[x,y] \in H \setminus \text{int } K} f(x, y). \quad (2)$$

- $H = (H \setminus \text{int } K) \cup (\text{int } K)$. Tedy díky Tvrzení 6 a (2) máme

$$\sup_{[x,y] \in H} f(x, y) = \max \left\{ \sup_{[x,y] \in H \setminus \text{int } K} f(x, y), \sup_{[x,y] \in \text{int } K} f(x, y) \right\} = \sup_{[x,y] \in \text{int } K} f(x, y). \quad (3)$$

- V posledním kroku jen dáme dohromady (1) a (3) a dostaneme výsledek. Jelikož je K kompaktní a f spojitá, je supremum a maximum to samé.

Pro zjištění suprema na množině H tedy hledáme maximum na množině K , a body kde se ho nabývá. Budou-li tyto body v množině H , pak jsme na ní našli maximum. Pokud ne, pak se maxima na množině H nenabývá a máme jen supremum.

Na vnitřku množiny K funkce extrém nemá, neboť $\nabla f(x, y) = (-4x^3, -4y^3)^\top$, tedy $\nabla f = 0$ pouze když $x = y = 0$, což do množiny K nenáleží.

Hranice má dvě části:

- $\{x^4 + y^4 = 42\}$. Tam být maximum nemůže, neboť $f(1, 1) = -2$, a pro $[x, y] \in \{x^4 + y^4 = 42\}$ platí, že $f([x, y]) = -42$.
- $x^2 + 2y^2 = 1$. Tedy konečně přichází na řadu Lagrangeovy multiplikátory. Označme $g(x, y) := x^2 + 2y^2 - 1$. Pak $\nabla g(x, y) = (2x, 4y)^\top$. Tento gradient je nulový pouze pro $x = y = 0$, což v množině K není. Tedy z Věty 1 plyne, že existuje λ tak, aby

$$\begin{pmatrix} -4x^3 \\ -4y^3 \end{pmatrix} = \lambda \begin{pmatrix} 2x \\ 4y \end{pmatrix}.$$

Tedy buď je $x = 0$ ($g(x, y) = 0$, tedy $y = \pm \frac{1}{\sqrt{2}}$), nebo $y = 0$ (pak $x = \pm 1$). A nebo mohou vydělit první rovnici x , druhou y a dostaneme, že $4\lambda = 2(-4x^2) = -4y^2$. Tedy $2x^2 = y^2$, a z rovnice $g(x, y) = 0$ dostáváme 4 řešení: $\left[\frac{1}{\sqrt{5}}, \pm \frac{\sqrt{2}}{\sqrt{5}}\right]$ a $\left[-\frac{1}{\sqrt{5}}, \pm \frac{\sqrt{2}}{\sqrt{5}}\right]$. Dosazení:

$$f\left(0, \pm \frac{1}{\sqrt{2}}\right) = -\frac{1}{4}, \quad (4)$$

$$f(\pm 1, 0) = -1, \quad (5)$$

$$f\left(\left[\frac{1}{\sqrt{5}}, \pm \frac{\sqrt{2}}{\sqrt{5}}\right]\right) = -\frac{1}{5}, \quad (6)$$

$$f\left(\left[-\frac{1}{\sqrt{5}}, \pm \frac{\sqrt{2}}{\sqrt{5}}\right]\right) = -\frac{1}{5}. \quad (7)$$

Jelikož body $\left[\frac{1}{\sqrt{5}}, \pm \frac{\sqrt{2}}{\sqrt{5}}\right]$ a $\left[-\frac{1}{\sqrt{5}}, \pm \frac{\sqrt{2}}{\sqrt{5}}\right]$ v množině H neleží, dostáváme, že maximum neexistuje a $S = -\frac{1}{5}$.

3. Ukažte, že konečné sjednocení řídkých množin je řídká množina. Je to pravda pro spočetná sjednocení?

Množina $A \subset X$ je řídká v (X, ρ) , jestliže $X \setminus \overline{A}$ je hustá v X .

Množina $B \subset X$ je hustá v (X, ρ) , jestliže $\overline{B} = X$.

Řešení: Nechť A_1 a A_2 jsou řídké množiny v (X, ρ) . Pak pro $A_1 \cup A_2$ máme

$$X \setminus (\overline{A_1 \cup A_2}) = X \setminus (\overline{A_1} \cup \overline{A_2}) = (X \setminus \overline{A_1}) \cap (X \setminus \overline{A_2})$$

Navíc platí, že $(X \setminus \overline{A_1})$ i $(X \setminus \overline{A_2})$ je otevřená a hustá množina. Z věty z přednášky platí, že průnik takových dvou množin je také hustá množina. Tedy $A_1 \cup A_2$ je řídká množina.

Indukcí lze ukázat, že konečné sjednocení řídkých množin je řídká množina.

Pro spočetné sjednocení tvrzení neplatí. Uvažujme jednoprvkové množiny $\{q\}$, kde $q \in \mathbb{Q}$. Množiny jsou zjevně řídké v $\mathbb{R}$. Ale jejich spočetné sjednocení je celé $\mathbb{Q}$, což řídká množina není.